

PUBLIKO IRAKURLEEN SEGMENTAZIOA ETA EZAUGARRIAK DATUAK ETA GOGOETAK

Laburpen exekutiboa

Kulturaren
Euskal Behatokia
Observatorio Vasco
de la Cultura

**EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO**

KULTURA ETA HIZKUNTZA
POLITIKA SAILA

DEPARTAMENTO DE CULTURA
Y POLÍTICA LINGÜÍSTICA

LABURPEN EXEKUTIBOA

Irakurzaletasuna funtsezkoa izan da, da eta izango da herritarren kultura praktiken multzoan, eta horregatik garrantzitsua da publiko irakurleak zehatz-mehatz ezagutzeko azterlan bat egitea, estrategia eta politika sendoak diseinatzeko helburuarekin. Ikerketa honetan, irakurketaren publikoen profila hurbiletik eta zehazki ezagutu nahi izan dugu, batez ere 2018an eginiko Euskal Herriko parte-hartze kulturalari buruzko inkestako datuetatik abiatuta. Azterketa guztia banandu egin da publiko irakurleen segmentu guztiak barne hartzeko (irakurle ez direnietatik hasi eta irakurle porrokatuenetaraino), azalpen bat emateko balio duten zenbait faktoreren inpaktua zehatz-mehatz aztertuz, inpaktuari behatzean ez ezik, inpaktua ulertzean ere interesa jarritz.

• IRAKURKETA-KONTZEPTU BAT

“Irakurtzea” zer den eta “ohitura” zer den *a priori* a problematikoak diruditen galderak izan arren, praktikan ondorio eta emaitza oso desberdinak dituzte, definizioaren arabera. Lehenik eta behin, kontuan izan behar da zer ñabardura dituen irakurketaren kontzeptuak azterlan mota honetan. Normalean, bi mota nagusi bereizten dira: denbora librean irakurtzea, eta ikasketengatik edo lanagatik irakurtzea. Praktika kulturalak aztertzen direnean, irakurketa identifikatzen da libreaki aukeratutako eta aisialdian eginiko praktika gisa. Bigarrenik, komeni da irakurketa ohituraren ideia kokatzea. Irakurketa ohiturak bi ikuspegitatik neur daitezke:

- _ Irakurtzeko **maiztasunean** oinarritzen dena. Metodologia hori erabiltzen dute Espainiako Editoreen Gremioen Federazioak urtero argitaratzen duen → **Hábitos de lectura y compra de libros** txostenak eta Euskal Soziometroak.
- _ Denbora tarte jakin batean **irakurritako liburuen kopuruan** oinarritzen dena. Metodologia hori erabiltzen dute Eurobarometro-Eurostatek, Kultura Ministerioak edo Kulturaren Euskal Behatokiak.

Ikerketa honek arreta jartzen du **aisialdian borondatez** irakurtzen diren liburuetan, **irakurketa-ohitura izateko, urtean 3 liburu edo gehiago irakurri behar direla aintzat hartuta.**

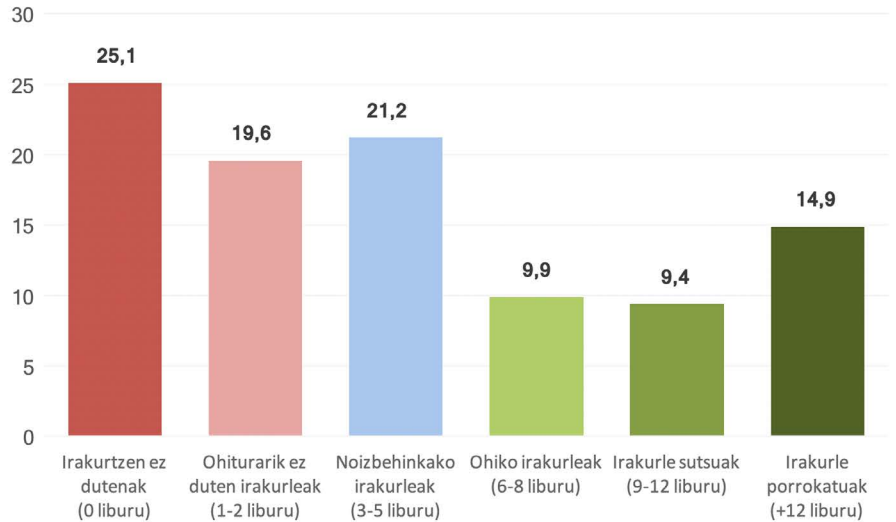
• PUBLIKO IRAKURLEEN SEGMENTAZIOA

Kontuan izanik aztergaia zein den, oro har **irakurtzeko ohitura duten herritarrak % 34,2 dira EAEn**, hiru multzotan banatuta: ohiko irakurleak (% 9,9, 6-8 liburu urtean), irakurtzeko ohitura handia dutenak (% 9,4, 9-12 liburu urtean) eta irakurle porrokatuak (% 14,9, 12 liburu baino gehiago urtean). Gainera, **herritarren % 21,2k irakurtzeko ohitura latentea** dute (noizbehinkako irakurleak, 3-5 liburu urtean). Beraz, guztira, **herritarren % 55,4k irakurtzeko gutxieneko ohitura dute**, noizbehinkako irakurleetatik hasi eta irakurle porrokatuenetaraino. Aldiz, irakurtzen ez duten herritarrak (liburu bakar bat ere ez irakurtzea erreferentziatzen hartutako urtean) % 25,1 dira, nahiz eta **% 44,6ra igo daitekeen irakurtzeko ohiturarik ez duen biztanleria.**

1. grafikoa. AEko biztanleria irakurtzeko ohituren arabera (talde nagusiak) (%)

2. grafikoa. EAEko biztanleria irakurtzeko ohituren arabera (talde zehatzak) (%)

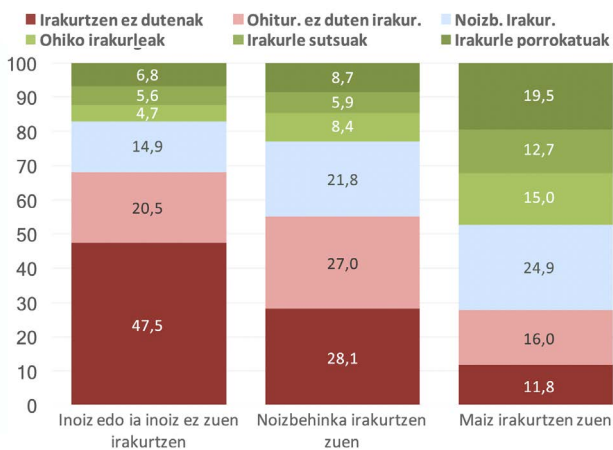

Iturria: Egileek egina Euskal Herriko parte-hartze kulturalari buruzko 2018ko inkestako datuetatik abiatuta

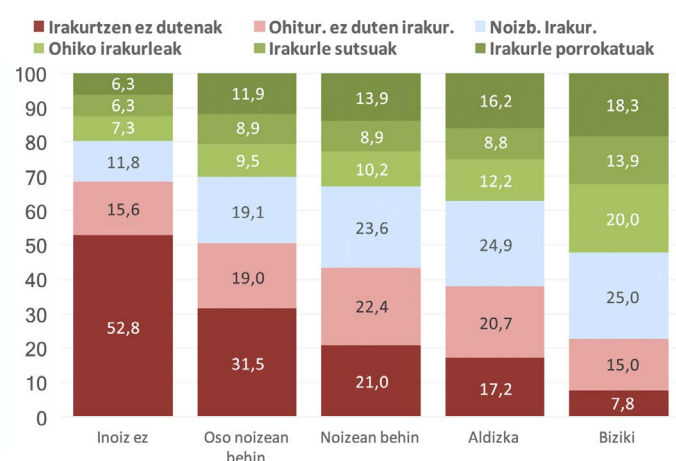
Herritarren ezaugarriak kontuan izanik, irakurtzeko ohitura horiek hein batean ulertzeko lagungarri izango diren azalpen faktoreak identifika daitezke.

• HAURTZAROKO KULTURA-PRAKTIKEN ERAGINA

3. grafikoa. Publiko irakurleak haurtzaroan irakurtzeko maiztasunaren arabera (%)

4. grafikoa. Publiko irakurleak haurtzaroko hartzeko praktika kulturalen maiztasunaren arabera (irakurtzea eta liburutegira joatea izan ezik) (%)

Iturria: Egileek egina Euskal Herriko parte-hartze kulturalari buruzko 2018ko inkestako datuetatik abiatuta

Hautzaroan maiz irakurri duten 10 lagunetatik 2k bakarrik ez dute irakurtzeko ohiturarik helduaroan, eta 10etik 5ek dute ohitura (ohikoa, handia edo oso handia, azken kategoria hori izanik bereziki nabarmena). Aldiz, hautzaroan oso gutxi edo batere irakurri ez duten 10 pertsonetatik 7k irakurtzeko ohiturarik ez duten pertsona izaten jarraitzen dute helduaroan. Beraz, **eragin handia** duen faktore bat da, **irakurtzeko ohiturarik ez izateari** dagokionez bereziki. Nabarmentzekoa da **hautzaroan irakurtzeak zerikusia duela kultura jardueraren aldeko joera duen ingurune orokor batekin**. Beste hitz batzuekin esateko: irakurtzen duten pertsonen beste kultura jarduera batzuetan ere parte hartzen dute, eta alderantziz. Zehazki, aurreko grafikoetan ikus daitekeenez, **zenbat eta gehiago parte hartu kultura jardueretan hautzaroan** (hartzeko jarduerak edo jarduera aktiboak), orduan eta handiagoa da irakurtzeko ohitura helduaroan.

• PUBLIKO IRAKURLEEN KULTURA-PROFILA

Publiko irakurleen profil kulturala garrantzitsua da publiko horiek ikuspegi osoago eta integratuago batetik ulertzeko. Lehenik eta behin, faktore gako bat dago, kulturarako joera orokorra elikatzen duena: jarduera egiteko motibazio intrintsekoa. **Irakurtzeko ohitura handiagoa da arrazoi sinbolikoak** (nork bere burua aberastea edo garatzea) **edo kulturalak** (ikastea, jakintza berriak eskuratzea) aipatzen dituzten pertsonen artean, arrazoi sozialengatik (sozializatzea, lagunekin topatzea) eta emozionalengatik (ihes egitea, deskonektatzea, sentsazio berriak aurkitzea) motibatuta daudela diotenen artean baino. Lotura hori aurreikus daitekeen zerbait da, kontuan izanik motibazio sinbolikoek eta kulturalak lotura estuago dutela irakurketarekin, beste praktika batzuk (kulturalak eta ez-kulturalak) egokiagoak direlako behar sozialei eta emozionalei erantzuteko. **Irakurtzeko ohitura handiagoek zerikusia dute motibazio espresibo batekin (zaletasunagatik irakurtzea, gustura sentitzeko), eta gutxien irakurtzen duten pertsonen irakurketaren ikuspegi instrumentalagoa dute (irakurtzea etekin bat lortzeko eta ez nork bere burua gogobetetzeko).**

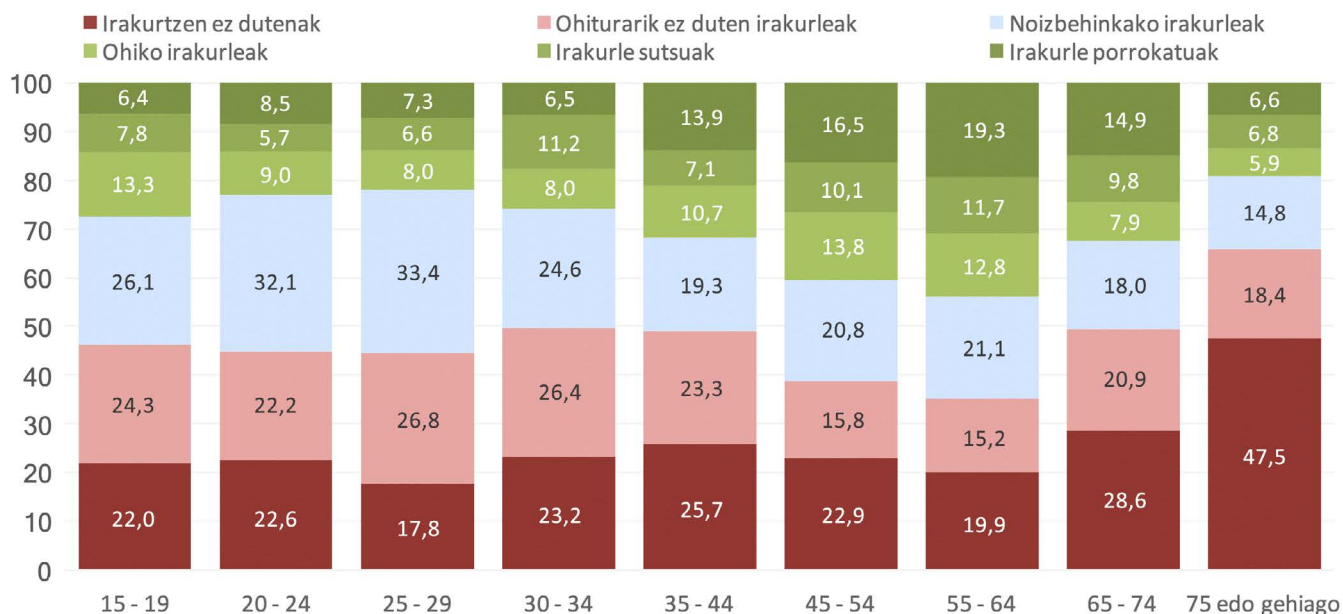
Interesgarria da, halaber, **irakurtzeko ohitura handiago baten eta beste kultura-praktika batzuetan ohitura handiagoa izatearen arteko erlazioa, irakurketaren eta ia jarduera eta praktika kultural guztien artean nabari dena, hain zuzen (neurri handiagoan edo txikiagoan)**. Eraitza horiek sendotu egiten dute **bizitza estilo batzuek oro har jarduera kulturaletan** (bereziki, aisialdian liburuak irakurtzea) **parte hartzeko duten joeraren** ideia. Amaitzeko, aipatzekoa da **telebistak, bideo-jokoek eta ikus-entzunezko plataformek ez dutela eragin adierazgarririk** irakurketan.

• BIZI-ZIKLOA ETA PROFIL DEMOGRAFIKOA

Adin soziologiko bat edo bizi zikloak daude, bizitzako etapa eta trantsizio prozesuek ezaugarri sozial desberdinak izaten dituzten heinean. Ikuspegi soziologiko honek lagungarri izan behar du adinak sakontasun handiagoz interpretatzeko, kontuan izanik **bizitzako etapa bakoitzarekin eta trantsizioekin lotzen diren baldintza sozialak**. Hartara, denbora librearen kantitateak eta adinak elkarri eragiten diote une bakoitzeko erantzukizunak aintzat hartuta. Egia da **denbora libreak edo adinak ez dutela eragin handirik bakoitza bere kabuz hartuz gero, baina aldagai horien eragina handiagoa da elkarren arteko interakzioak bizi zikloaren une bakoitza kontuan izanik aztertzen badira**. Bereziki nabarmena da hori helduaroan: denbora libre gutxiago seme-alabak izatean eta haurrak txikiak direnean (35 urte inguruan), eta denbora libre gehiago haurrak bizimodu autonomoagoa izaten hasten direnean (45 urtetik aurrera). Gainera, kontuan izan behar da denbora librearen aldakuntza handiagoa izaten dela asteburuan, astean zehar erantzukizun gehiago daudelako, eta asteburuak aisialdira bideratzen diren denbora soziala izaten dira, oro har.

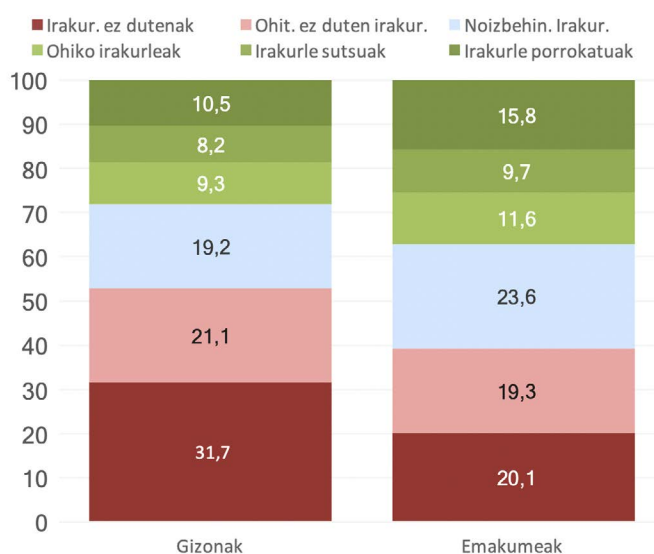
Hurrengo grafikoan, adinaren eta irakurtzeko ohituren arteko lotura orokorra agertzen da. Ikus daitekeenez, **45-64 urteko helduek (habi hutsaren eta erretiro aurreko etapak) irakurtzeko ohitura handiagoa dute, eta ikusten da, halaber, laugarren adinarekin arazo berriak agertzen direla osasunari lotuta** eta, zehazki, irakurketaren kasuan, ikusmen arazoak. Era berean, **gazteenen artean ohiturak galtzen** ari direla ikusten da.

5. grafikoa. Irakurketa mailak adin taldeen arabera (%)

Iturria: Egileek egina Euskal Herriko parte-hartze kulturalari buruzko 2018ko inkestako datuetatik abiatuta

6. grafikoa. Irakurketa-mailak generoaren arabera (%)

Iturria: Egileek egina Euskal Herriko parte-hartze kulturalari buruzko 2018ko inkestako datuetatik abiatuta

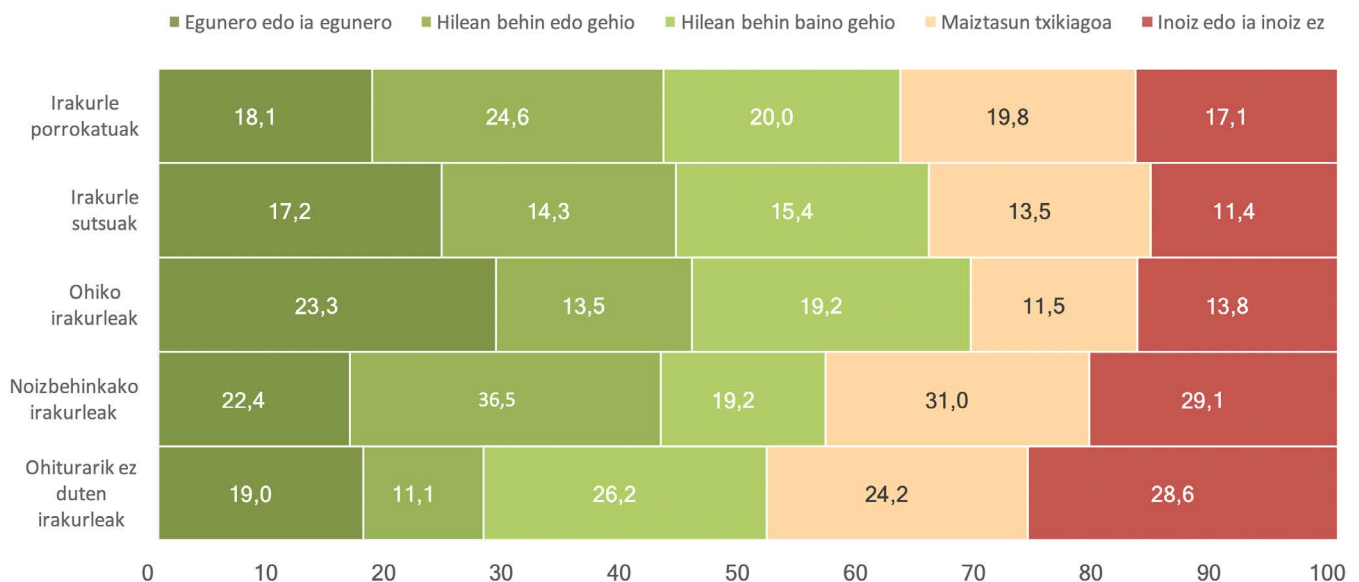
Gai horiekin guztiekin batera, irakurketari buruzko azterlan guztietan alde handienak eragiten dituen beste aldagaietako bat **gizon edo emakume izatea da, emakumeek irakurtzen baitituzte libururik gehien denbora librean**. *Euskal Herriko parte-hartze kulturalari buruzko inkestako* datuetan ikus daitekeenez, alde nagusia irakurtzen ez dutenen kategorian (erreferentziako urtean libururik irakurri ez duten pertsonak) gertatzen da. Alde handieneko hurrengo kategoria superirakurleena da (erreferentziako urtean 12 liburu baino gehiago irakurri dituzten pertsonak).

Genero arrakala horren azpian dauden mekanismoak eztabaidagai dira oraindik ere, eta horien artean faktore biologikoak aipa daitezke (fenomeno hori unibertatsala da), baita kulturalak ere (arrakalaren tamaina aldatu egiten da hainbat testuingurutan). Kontu hori alde batera utzita, garrantzitsua da egiaztatzea eta ikustea **familiarekiko betebeharrak handieneko aldietan ere ohiturak jarraitzen duela**. Bestela esateko, motibazio intrintsekoak eta balio eta jarrerak barneratzea (hautzaroko garapenari oso lotuta dauden prozesuak dira, hor ere agertzen baita aldea gizonen eta emakumeen irakurketa portaeren artean) oso garrantzitsuak dira: **interesa, alde aurreko jarrera eta borondatea kanpoko mota guztietako arrazoiei gailentzeko gai dira**.

• IRAKURKETA EUSKARAZ

Euskarazko irakurketa berriaz aztertu beharra dago. Azken hamar urteetan izan duen bilakaera positibotzat jo da, nahiz eta hazkunde txikiagoa izan duen aztertutako beste kultura-praktika batzuen aldean.

7. grafikoa. Euskaraz irakurtzeko maiztasuna, irakurketa maila orokorraren arabera (%)

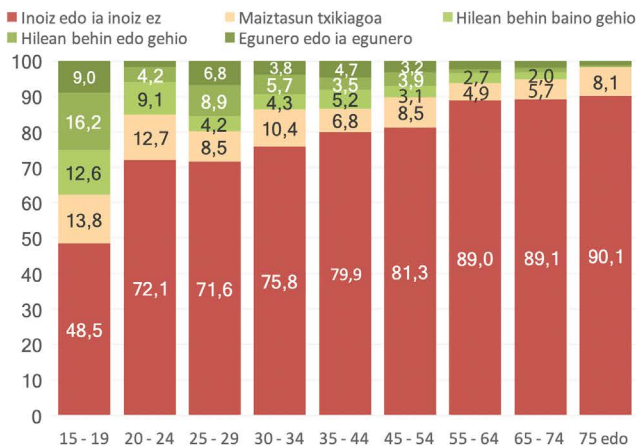
Iturria: Egileek egina Euskal Herriko parte-hartze kulturalari buruzko 2018ko inkestako datuetatik abiatuta

Euskaraz irakurtzeko maiztasunak nolabaiteko lotura agertzen du orokorrean irakurtzeko maiztasunarekin, baina lotura hori ez da argia, ezta lineala ere. Euskaraz irakurtzen ez dutenen ehunekoak behera egiten du irakurtzeko ohitura handiagoa dagoen heinean, baina maiz samar irakurtzen dutenen kategorietan ez da, askotan, joera lineal hori ikusten. Beraz, beste faktore batzuk ere hartu behar dira aintzat.

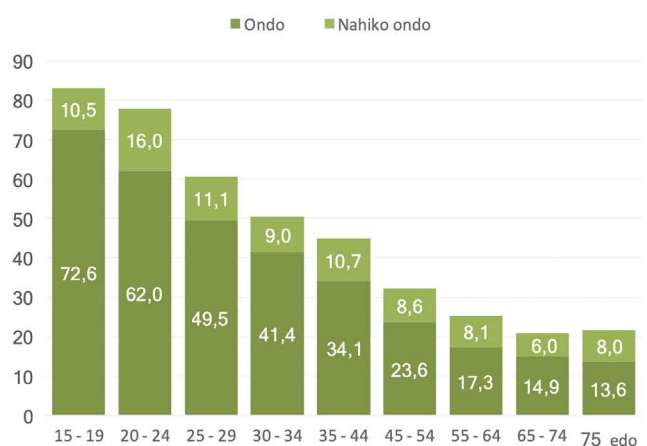
Euskaraz irakurtzeko gaitasuna eta euskaraz irakurtzeko maiztasuna adinaren arabera aztertuz gero, ikusten da **gazteak direla aldaketa bektore nagusia**; izan ere, kolektibo horretan irakurketa-ohitura galdu egiten baita haurtzaroari dagokionez.

Euskaraz ongi irakurtzen dutenen batezbestekoa % 29,5 bada ere, ehuneko hori % 72,6ra igotzen da 15-19 urteko pertsonen kasuan, eta 44 urtetik aurrera soilik hasten da batezbestekoa baino txikiagoa izaten.

8. grafikoa. Euskaraz irakurtzeko maiztasuna adinaren arabera (%)

9. grafikoa. Euskaraz irakurtzeko gaitasun ona edo nahiko ona adinaren arabera (%)

Iturria: Egileek egina Euskal Herriko parte-hartze kulturalari buruzko 2018ko inkestako datuetatik abiatuta

*Aisialdiaren aldagaiaren muturrak bateratzea erabaki dugu ("Ezer ez" eta "Gutxi samar", alde batetik, eta "Asmo samar" eta "Asko" bestetik), mutur horietan oso kasu gutxi izateak (10 pertsona baino gutxiago) dakartzan distortsioak saihesteko.

Azkenik, interesgarria da azpimarratzea **euskararekiko eta ingurune hurbilarekiko (lagunak, familia) konpromisoa aipatzen direla bi arrazoi nagusizat**, nahiz eta ez dituzten aipatu euskaraz irakurtzeko arrazoitzat, baizik eta oro har euskarazko kultura jarduerak egiteko arrazoitzat. Gazteenen artean, ingurune soziala funtsezko alderdia da, segur aski bizitzako une horretan tipikoak diren sozializazio premiekin bat etorrira. Era berean, gazteenen artean pisu handiagoa du hizkuntzarekiko erosotasunak, eta helduenen artean, berriz, gehiago baloratzen dira eskaintzaren kantitatea eta kalitatea.

Eforkizunerako aukerak

Irakurketarekiko ohiturei buruz azaldutako xehetasun mailak helburuak abiapuntuetara egokitzeko balio du, hartara egingarriagoak izanik. Oro har, zentzuzko itxaropena zera da, segmentu batetik hurrengo segmentura igarotzea, baina hori garrantzitsua den interesik ez duen publikoaren eta publiko latenteen artean; ez, ordea, hainbeste irakurle ohikoak, sutsuak edo porrokatuak direnen artean. Puntu honetan, interesgarria da egindako segmentazioa publikoen garapenaren ikuspegi estrategikoarekin gurutzatzea.

Interesik gabeko publikoak edo beste interes batzuk dituen publikoa (ohiturarik gabe)	Irakurtzen ez dutenak (0 liburu)	% 25,1	Dibertsifikazio- estrategiak
	Ohiturarik ez duten irakurleak (1-2 liburu)	% 19,6	
Publiko interesatuak (ohitura latenteak)	Noizbehinkako irakurleak (3-5 liburu)	% 21,2	Hedatzeko estrategiak
Egungo publikoak (ohitura aktiboak)	Ohiko irakurleak (6-8 liburu)	% 9,9	Sakontzeko estrategiak
	Irakurle sutsuak (9-12 liburu)	% 9,4	
	Irakurle porrokatuak (+12 liburu)	% 14,9	

Txosten honetan azaldutako datu eta hausnarketek estrategia are zehatzagoak pentsatzeko lagungarri izan behar dute, askotariko egoerak kontuan hartuta. Oro har, sakonki adierazi nahi izan gabe, baina lortutako emaitzekiko lotura adibidetzat hartuta, honako hauek azpimarratu behar dira:

- **Interesik ez duten publikoei** zuzendutako **dibertsifikazio-estrategien** zailtasun nagusia oztopo psikologikoak izaten dira, pertsonen sinesmenei eta bizitza estiloari dagokienez. Hala eta guztiz ere, kontuan izan behar da, erretiratzeko adinean eta laugarren adinean dauden publikoen kasuan bezala, litekeena dela interesaz gain beste oztopo batzuk egotea, nahiz eta, oro har, interesa funtsezko faktoretzat hartzen den.

Oztopo psikologikoen kasuan, pertsonen interesak irakurketara bideratzea da kontua, kulturarekin, oro har, eta irakurketarekin, zehazki, duten harremanean aldaketa sakona sustatuz.

Ildo horretan, eta agerikoa badirudi ere, beharrezkoa da gogoan izatea, etiketak gorabehera, oro har beste interes batzuk dituen publikoa izango dela, eta ez soilik "interesik gabea".

Oztopo psikologiko hori garrantzitsua da, bereziki, irakurtzen ez dutenen kasuan: erdiek baino gehiagok diote irakurzaletasun "txikia" edo "batere ez" dutela, eta % 80k diote "txikia", "batere ez" edo soilik "zerbait" dutela. Irakurtzeko ohiturarik ez duten baina liburu 1 edo 2 irakurri dituztenen artean, azken multzo hori ia erdira murrizten da, eta % 46,9 dira. Irakurtzeko interesik ez duten pertsonak daude, eta interesa izan bai, baina irakurtzen ez dutenak edo gutxi irakurtzen dutenak ere bai. Kontuan izan behar da interesa baduten horiek errazago erakar daitezkeela, baina kasu horietan argiagoa da lehia egingo duten interesak izango direla.

Literaturari dagokionez, formatuak, eskuratzeko bideak eta generoak kontuan hartuta, papera erakargarriagoa dela ikusten da, ingurune hurbilak eragin positiboa izan dezakeela (nahiz eta eskuratzeko modu nagusia erosketak izan) eta interes espezifikoak irakurle ez direnentzako sarbide izan daitezkeela (nahiz eta norberaren lehentasunen zehaztugabetasun maila handia egon).

- **Ohikotasunez irakurtzeko ohitura ez duten publiko interesatuei**, nagusiki, zuzendutako **hedatzeko estrategien** bitartez, kasu honetan, psikologikoak eta motibazio intrintsekoa ez diren faktoreekin lotutako gaiei egiten diete aurre. Irakurtzeko ohitura zehazteko elementu garrantzitsuak izaten jarraitzen duten arren, horien % 70ek ere diote irakurzaletasun nahiko handia edo handia dutela. Lehia egingo duten interesez gain, kasu honetan, garapena zabalago, hedatuago izan dadin lortzera bideratzen dira gomendioak, gai praktikoagoei erreparatuta: beste jarduera batzuekin bateragarri egitea, eskaintza lortzeko aukera, marketina, ingurune mesedegarria (ekimen sozialak, sektoreko eragileak, ekipamendu publikoak...).
- **Egungo publikoei** zuzendutako **sakontzeko estrategiak** aurrekoekin zerikusirik ez duen egoera bati egiten diete aurre. Kasu honetan hainbat maila dituzten egungo publikoak bereiz badaitezke ere, helburua, batez ere, irakurketarekin duten esperientzia sendotzera, atxikitzea eta hobetzera bideratzen da, leialtasuna lortzeko helburuarekin. Gainera, irakurketaren aldeko inguruneak sortzen konplize izan daitekeen publikoa dira, bai maila formalean (ekimen antolatuak), bai informalean (lagunak, senideak...), rol aktiboa izanik.

